

Džon Zerzan

Tkanje

anarhija/ blok 45
PORODIČNA BIBLIOTEKA

John Zerzan

TKANJE

2021.

John Zerzan, „Weaving“, *When We Are Human: Notes from the Age of Pandemics*, Port Townsend, WA, Feral House, 2021, str. 42–46.

Barre Toelken, *The Dynamics of Foklore*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1979, odlomak, „3: The Folk Performance“, str. 93–96 (103).

Preveo: Aleksa Golijanin, 2021, 2023.

<http://anarhija-blok45.net>
aleksa.golijanin@gmail.com

ZAJEDNIČKA ARHIVA

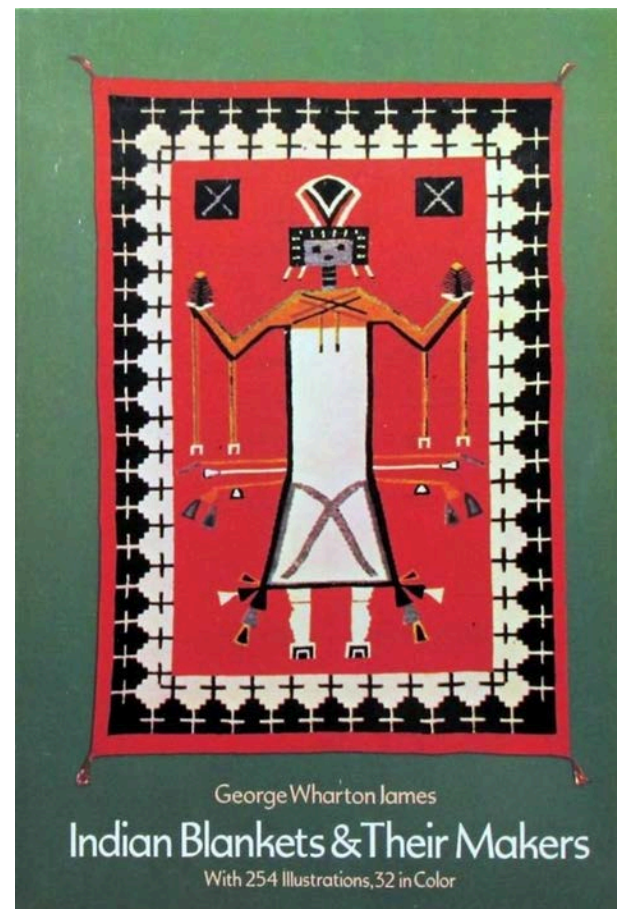
<http://anarhisticka-biblioteka.net>

„Zašto su Navaho žene nastavile s ručnim tkanjem, u sve gorim uslovi-
ma, što je podrazumevalo i otpor tehnološkim inovacijama? Izabrale su
da ne proizvode standardizovane, dekontekstualizovane tkanine i nisu
pridavale vrednost 'efikasnosti' koja štedi vreme. Sukob perspektiva je
očigledan...“

Ramona Lubo (1865–1922), čuvena pletilja korpi iz naroda Kaiula (Cahuilla), iz južne Kalifornije.

George Wharton James, jedan od najboljih izvora o istoriji, kulturi i tehnikama tkanja kod severnoameričkih starosedelaca (1914, na slici, izdanje iz 1974):

<https://archive.org/details/indianblanketsthoojameuoft>

Tkanje

Džon u poseti starom drugaru Danu Todu, iz Arizone, 2014.
Komentar uz fotku: „John hardly working hard.“

<http://www.johnzerzan.net>

<http://www.johnzerzan.net/radio/>

<https://anarhisticka-biblioteka.net/category/author/john-zerzan>

<https://theanarchistlibrary.org/category/author/john-zerzan>

<http://www.blackandgreenreview.org/>

<http://www.blackandgreenpress.org/>

Tkanje je proces preplitanja vitkih i fleksibilnih vlakana da bi se dobila tkanina. Ljudi su svuda koristili domaće biljke, životinjsku dlaku i druge materijale za pravljenje skloništa, mreža za ribe, tetiva, prostirki za pod, jastuka, torbi za nošenje, boca za vodu, itd., kao i odevnih predmeta. Danas imamo mašinski napravljenu sintetiku, koja zagađuje zemlju i ugrožava žive vrste.

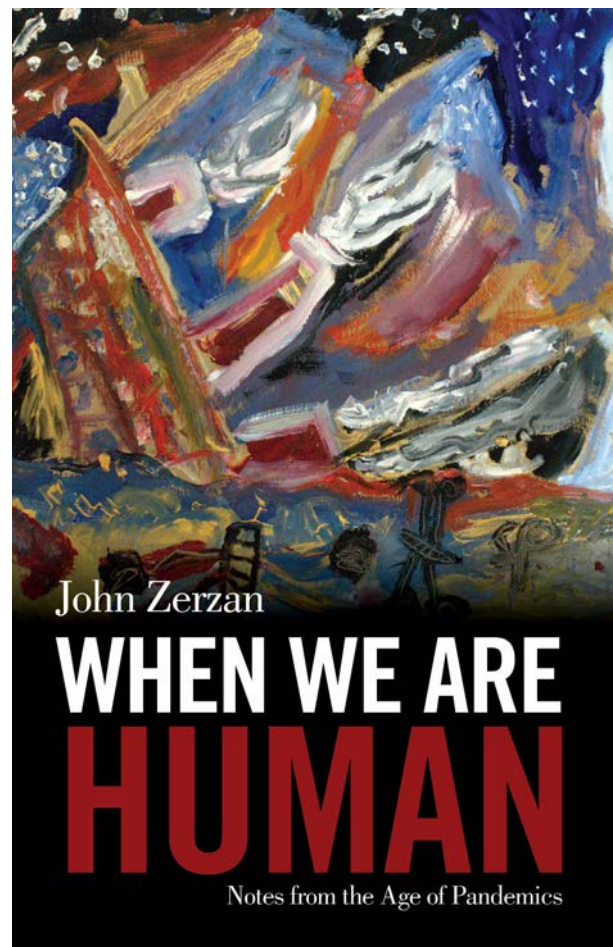
Svako tkanje, čak i najsloženije i najpreciznije, može se obaviti uz minimalnu mehaničku pomoć. Razboji su se pojavili relativno nedavno. Možda više od bilo koje druge kreativne forme, ono što je tkano i kako je tkano usko je povezano sa svojim društvenim kontekstom. Tradicionalno, izrada tkanina nema veze s „ušteedom“ vremena ili sa razvijanjem podele rada, podređenih satu. Rad, umetnost i igra nisu odvojeni, ne postoje kao posebne dimenzije. Tkanjem se nisu bavili specijalisti; to može da radi svako, i žene i muškarci.

Platon i Aristotel su omalovažavali rukotvorine kao nešto što podrazumeva niži nivo znanja. Ta vrsta „osećaja“ ne može se uzdići do istinske spoznaje, što je bilo u skladu s opštim odbacivanjem čulnog i direktnog iskustva kod tih filozofa. Na svoj način, knjiga Ketrin Salivan Kruger, *Tkanje reči*¹, ponavlja njihovu pristrasnost. Kruger u tekstilu pronalazi poreklo pisanog teksta, čime daje prednost simboličkom nad stvarnim. Ali „tekstil“ je povezan sa „teksturom“, a ne sa „tekstom“: sa *tekere*,

¹ Kathryn Sullivan Kruger, *Weaving The Word: The Metaphorics of Weaving and Female Textual Production*, Susquehanna University Press, 2001. (Sve napomene, John Zerzan, osim gde je navedeno drugačije.)

Dat So La Lee (Louisa Keyser, oko 1829 – 1925), najpoznatija pletilja korpi iz naroda Vošo (Washoe ili Washo), iz Nevade, oko 1900.

Naslovni tekst je preuzet iz Zerzanove zbirke članaka i eseja, *When We Are Human*, Feral House, Port Townsend, WA, 2021.

svoje očne duplje, što se ne završava najbolje po Kojota), sa komentarima o reakcijama prisutnih, značenju priče i još nekim bitnim aspektima celog konteksta.

Barre Toelken, *The Dynamics of Foklore*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1979, odlomak, „3: The Folk Performance“, str. 93–96 (103).

tkati, i *textura*, tkanje, sastav, na latinskom. U tome ima neke duboke prisnosti, koja se gubi s opštim slabljenjem umeća koje donosi napredovanje civilizacije. Uzeti tekst, nešto simboličko, za poželjan ishod, znači obezvređiti teksturu tkanog (stvarnog). Put tehnološkog napretka je trijumf simboličkog. To uključuje i sve veće razdvajanje zamisli od izvršenja, kao što ističe Brejverman.²

Niko ne zna kada je, sigurno s vrlo jednostavnim alatom ili možda bez ikakvog, napravljeno prvo platno. Možda prve igle, pronađene u sadašnjoj istočnoj Evropi i Rusiji, datiraju iz skoro 26.000 godine pre n. e.³ U Evropi su pronađene i koštane igle s tako malim ušima da su se mogle koristiti samo s vrlo fino predenim koncem, koje potiču iz magdalenijenskog perioda kasnog paleolita, od pre 17.000 do 12.000 godina.⁴ Najstariji poznati fragment neke tkanine, ili možda korpe, otkriven u krhotinama gline u Češkoj, star je 27.000 godina.⁵

Botaničari procenjuju da preko dve hiljade vrsta biljaka stvara vlakna, uključujući najmanje hiljadu vrsta samo u Severnoj Americi. Upotreba vlakana prikupljenih od divljeg pamuka datira mnogo ranije od uvođenja pitomog pamuka. U suptropskim oblastima divlji pamuk često raste kao drvo, visine 5-6 metara, s desetogodišnjim kvalitetnim prinosom.

² Harry Braverman, *Labor and Monopoly Capital*, New York, Monthly Review Press, 1975.

³ Mary Schoeser, *World Textiles*, London, Thames & Hudson, 2003, str. 10.

⁴ Betty Hochberg, *Spin, Span, Spun*, Santa Cruz, California, B. and B. Hochberg, 1979, str. 32.

⁵ Brenda Fowler, „Find Suggests Weaving Preceded Settled Life“, *New York Times*, 9. V 1995.

Arheološki dokazi govore da su se korpe u Kaliforniji koristile još pre četiri milenijuma.⁶ U Visokoj pustinji u istočnom Oregonu pronađena su tri tipa pletenih sandala, koje su pripadale lovcima-sakupljačima, stare više od 13000 godina. Margaret Suzan Metjusun, koja je pisala o urođeničkim tkaljama iz Kalifornije, napomenula je da „na tradiciju pletenja korpi Indijanci gledaju kao na jednu od najjačih spona s njihovim nekadašnjim načinom života“. Prema tradicionalnim tkaljama, „biljke se ne smeju osetiti kao da su prosto iščupane i odnete. One se moraju tretirati kao i ostali dragoceni članovi društva“.⁷

U knjizi *Romansa o francuskom tkanju*, Pol Rodier izražava suprotnu i pogrešnu orijentaciju, u korist civilizacije: „A kada se na vidiku ukazao razboj, noći divljaštva došao je kraj.“⁸

Dugo me je privlačila priča o engleskim ručnim tkačima iz XIX veka. Oni su bili srce Luditskog ustanka iz prve dve decenije tog veka.⁹ Njihove borbe personifikuju autonomiju i otpor u modernoj istoriji Zapada. Bila je to verovatno najveća pojedinačna strukovna grupa u Engleskoj: početkom veka bilo je oko četvrt miliona tkača, a taj broj je do tridesetih godina samo rastao.

⁶ M. Kat Anderson, *Tending the Wild: Native American Knowledge and the Management of California's Natural Resources*, Berkeley, University of California Press, 2005, str. 223

⁷ Margaret Susan Mathewson, *The Living Web: Contemporary Expressions of California Indian Basketry*, Ph. D. dissertation, University of California, Berkeley, 1998, str. 1, 97.

⁸ Paul Rodier, *The Romance of French Weaving*, New York, Tudor Publishing Co., 1939, str. 1

⁹ Moj glavni prilog o luditima i tkačima je tekst „Who Killed Ned Ludd?“ (1976) iz John Zerzan, *Elements of Refusal*, Columbia, MO, CAL Press, 1998. Takođe, „Industrialism and its Discontents“, iz *Why Hope: The Stand Against Civilization*, Port Townsend, WA, Feral House, 2015.

Pokazuje svojoj deci i ona odgovaraju uglas: „So-Tso (So' Tsoh ili Só Tsó, Velika ili Kojotova zvezda, Severnjača, po drugim tumačenjima Venera). Zadovoljno klima glavom i pravi drugu figuru; on nam je pokazuje, a mi odmahujemo glavom. Podiže je prema deci, a ona odgovaraju: „Dil-je-he (Sedam zvezda, Dil-ye-he).“ Pošto nikada nisam čuo za taj izraz, zamolim neko od dece da ga prevede; svi me gledaju belo. „To je jedina reč za to.“ Odjednom, u pokušaju da nam objasni, otac nas sve izvodi na polje. Tamo, dok drhtimo na noćnom vetru, gledamo ga kako pažljivo podiže figuru iznad glave i stisnutim usnama pokazuje preko nje na Plejade (Vlašići).

Pošto smo se vratili u kuću, otac nam pomaže da prebrodimo neprijatnost zbog nepoznavanja vlastite astronomije tako što od kanapa pravi karikature prisutnih: lice s nejasno naznačenim naočarima, za Brunvanda; drugo sa omčom koja visi, za Fosterovu bradu; i još jednu s parčetom kanapa koje se vuče dole, za kabl Tolkenovog magnetofona.

Otac konačno ostavlja kanap i kaže ozbiljno: „Sve to su stvari koje treba da znamo. Čovek se začas razboli, jer uvek se dešavaju stvari koje zbunjuju naše umove. Moramo znati kako da razmišljamo, kako da stvari održimo stabilnim, zdravim, lepim. Trudimo se da dugo poživimo, ali mnogo toga nam se može desiti. Pomoću ovih figura dovodimo svoje misli u red, a pomoću priča održavamo svoje živote u redu. Moramo da povežemo svoje živote sa zvezdama i suncem, sa životinjama i celom prirodom, inače ćemo poludeti ili se razboleti.“

Nastupa tišina od desetak minuta, ali niko se ne udaljava od stola. Prisutan je osećaj iščekivanja. Ulazi majka i svima sipa još kafe. Uključujemo magnetofon. Otac pročisti grlo i počinje da polako govori...

U nastavku, jedna od priča o Kojotu i Tvoru (o tome kako su, u igri, bacali oči u vazduh i onda ih ponovo hvatali u

Cat. no. 22717: dilyehe, Pleiades, figure 1040.

Cat. no. 22718: mǎ'i alts' áyilaghuli, coyotes running apart, figure 1041.

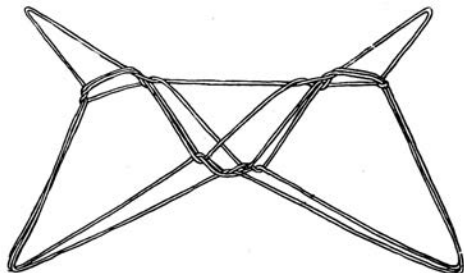

Fig. 1040.

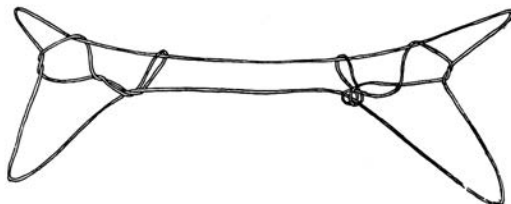

Fig. 1041.

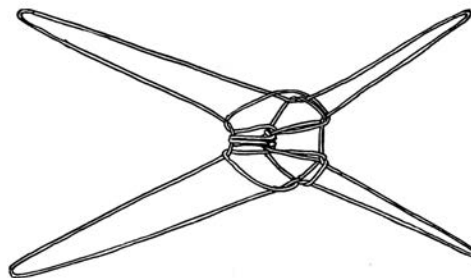

Fig. 1042.

FIG. 1040. Cat's cradle, dilyehe, Pleiades, Navaho Indians, St Michael, Arizona; cat. no. 22717, Free Museum of Science and Art, University of Pennsylvania.

FIG. 1041. Cat's cradle, mǎ'i alts' áyilaghuli, coyotes running apart; Navaho Indians, St Michael, Arizona; cat. no. 22718, Free Museum of Science and Art, University of Pennsylvania.

FIG. 1042. Cat's cradle, nashja, owl; Navaho Indians, St Michael, Arizona; cat. no. 22719, Free Museum of Science and Art, University of Pennsylvania.

Plejade (fig. 1040), kojoti koji trče na suprotne strane (1041), sova (1042).

"Certain inventions in machinery were introduced into the staple manufacturers of the north, which, greatly reducing the numbers of hands necessary to be employed, threw thousands out of work, and left them without legitimate means of sustaining life..."

WE PETITION NO MORE.
THAT WON'T DO - FIGHTING MUST.

LUDDITES

Being a Social Uprising in the Midlands of England between the Years of 1811 and 1813

TO PUT DOWN
ALL MACHINERY HURTFUL TO
COMMONALITY!

"Misery generates hate; these sufferers hated the machines which they believed took their bread from them; they hated the buildings which contained those machines; they hated the manufacturers who owned those buildings." -Charlotte Brontë, *Shirley*

CELEBRATE PEOPLE'S HISTORY

Signed by the General of the Army of Redressers
Ned Ludd, Clerk - Redressers for ever Amen.

Art: Shaun Slifer, more posters: jazzneds.org, printed by stumpstumpstump.com, June 2014

Jedan noviji plakat posvećen luditima (Shaun Slifer, 2014), sa elementima iz njihovih proglašaja („Više ne molimo. Od toga nema vajde – boriti se moramo“) i odlomcima iz romana Šarlote Bronte, *Širli*, iz 1849, u kojem je (iako na tipično paternalistički način) stala u odbranu ludita („Beda rada mržnju; ovi stradalnici su mrzeli mašine za koje su verovali da im otimaju hleb; mrzeli su zgrade u kojima su se nalazile te mašine; mrzeli su fabrikante koji su posedovali te zgrade...“).

Dugo naviknuti na ležeran odnos prema poslu, tkači iz Mančestera „nikada nisu radili šest dana u nedelji; ni pet, čak ni četiri“, kao što je 1770. primetio ekonomista Artur Jang (Arthur Young).¹⁰ Pokazivali su „staru zanatsku žudnju za nezavisnošću“, kako je to izrazio Dž. F. K. Harison (istoričar John Fletcher Clews Harrison).¹¹ Na te neredovne navike svakako se gledalo popreko, među upravnicima engleskog društva, kojima je više odgovarala poslušnost. Ručno tkanje je u suštini bila porodična stvar; porodični način proizvodnje bio je nespojiv s produktivnošću i viškom ili im se čak suprotstavljao. Neodređeno uzrastom ili rodnom, tkanje se, makar neko vreme, obavljalo samo kada bi mu vreme i raspoloženje pogodovali, unutar porodice i s kvalitetom robe na prvom mestu.

Klasni sukobi su „izbijali sve učestalije“, do 1750, sa tkačima u prvom planu.¹² Nemiri zbog oskudice hrane bili su skoro neprekidni na selu, a kontrolu je bilo veoma teško uspostaviti, naročito nad raštrkanim i neposlušnim ljudima koji su se bavili tkanjem na ručnom razboju. Značajne pronevere pređe, koju su dobijali od svojih poslodavaca, bile su još jedno oružje koje su tkači veoma efikasno koristili.¹³ Činjenica da su bili rasejani ili raštrkani često se tumačila u negativnom svetlu, kao štetna za solidarnost ili zajedničku akciju. Ali tkači su bili u kontaktu tokom svojih nedeljnih isporuka, kada bi odnosili proizvode u radionicu svog poslodavca, da ne govorimo o okupljanjima u lokalnim pivnicama.

¹⁰ Navedeno u Duncan Bythell, *The Handloom Weavers*, Cambridge University Press, 1969, str. 132.

¹¹ Navedeno u Geoffrey Timmins, *The Last Shift: The Decline of Handloom Weaving in Nineteenth-Century Lancashire*, New York, Manchester University Press, 1993, str. 153.

¹² Bythell, *op. cit.*, str. 99.

¹³ John K. Walton, *Lancashire: A Social History, 1558–1939*, New York, Manchester University Press, 1987, str. 100.

pravi se da ne zna za veliko zanimanje Navahoa za igre sa kanapom. Pravi jednostavnu „kolevku za macu“ i pokazuje je detetu do sebe, od desetak godina. „Da li bi to mogao da uradiš?“ Dečak ga nevino zamoli da to uradi ponovo, polako. Zatim, glumeći veliku pažnju i promišljanje, savršeno reprodukuje istu figuru, kratko je drži, a zatim brzo prelazi na komplikovaniju. Pita Brunvanda sa osmehom: „Možeš li to da uradiš?“ Brunvand deluje zapanjeno. Dečak pravi još jednu figuru, zatim još jednu. Kanap prelazi na druge u porodici i pred nama se brzo smenjuju navaho ćilim, vrhovi strela koji se odmiču jedan od drugog, slepi miš i crv koji puzi iznad i ispod dve paralelne niti.

„Gde ste naučili te figure?“, pitamo. Deca se malo savetuju s ocem, a onda jedno od njih odgovara. „Ne znam. Sve to valjda dolazi od Žene Pauka. Kažu da ako upadneš u jazbinu žene pauka, ona te neće pustiti napolje osim ako ne znaš da uradiš sve ovo. A ako to radiš leti, onda nećeš izaći nikako.“

„Zašto je to tako?“

„Pa, to bi trebalo da radimo samo zimi, kada pauci spavaju, zato što je to u stvari njihov običaj, da rade te stvari sa nitima.“ Za vreme razgovora, majka se na trenutak vraća tkanju, dok ostala deca i dalje prave figure od kanapa.

„Žena Pauk nas je naučila svim tim figurama kako bi nam pomogla da razmišljamo. Dok ih praviš, naučiš da razmišljaš. Ona nas je naučila i tkanju“, dodaje starija kćerka.

„Ako možeš dobro da razmišljaš“, dodaje prvi dečak, „nećeš upasti u nevolje ili se izgubiti. Tako makar kaže otac“.

Tolken: „Ali nije vas Žena Pauk naučila tim stvarima, zar ne? Kako ste ih vi naučili?“

„Dobro, verovatno smo ih pokupili jedno od drugog i od oca, ali, znate, one su već postojale. Svi ljudi znaju za njih. Žena Pauk nas je naučila.“

Otac sada prvi put progovara i pošto je uzeo kanap pravi čvrsto ispletenu figuru. „Znate li šta je ovo?“ Mi ne znamo.

Vreme: Oko 21.30, kraj decembra (*u knjizi nije navedeno, ali verovatno oko 1970*); zemlju pokriva sneg i veoma je hladno. To je doba godine kada se mogu (i kada treba) pričati priče o Kojotu. I to je jedino doba godine kada se mogu praviti figure od kanapa.

Situacija: Otac sedi u stolici, drema; mala deca se igraju na podu. Majka tka na razboju na drugom kraju sobe. Folkloristi sede mirno i povremeno tiho razgovaraju. U očima američkih belaca, ništa se ne dešava, iako je prema običajima Navahoa to normalan način uživanja u nečijem društvu. Tako prolazi jedan sat. Iznenada dolaze starija deca iz porodice, u pratnji mormonskog misionara. Misionar budi oca, podseća ga da deca treba da budu u crkvi sledeće nedelje, zatim primećuje bele posetioce. „Vi ste momci iz Biroa za indijska pitanja?“ — „Ne, samo prijatelji, u poseti.“ Misionar ih zbunjeno gleda; onda odlazi. Tinejdžeri pozdravljaju prisutne i tiho sedaju; otac nastavlja da drema. Posle petnaestak minuta pospano kaže na navahou: „Možda su i ovi posetioci mormoni?“ „Ne“, odgovaram, „ovaj je poreklom sa istoka (Brunvand); voli da proučava stare priče, kao i ja. Ovaj drugi je iz Irske (Foster).“

Na navahou se to kaže „onaj koji dolazi s druge strane okeana“, a majka se iznenada okreće od razboja, sa šaljivim smeškom, i kao da u rukama drži mitraljez ispušta šapatom zvuk „t-t-t-t-t“. „Na šta misli?“, pita Foster. „Misli da ste iz Vijetnama. To se takođe kaže s druge strane okeana.“ Foster odgovara: „Recite joj da je Vijetnam crkvena čajanka u poređenju sa Severnom Irskom.“ Prevod nije dovoljno dobar. Ostaje izvesna nedoumica, ali nastupa opšte veselje zbog činjenice da posetioци nisu mormoni. „A sad, da popijemo malo kafe“, kaže otac.

IZVOĐENJE

Svi se okupljaju u kuhinji. Dok se kuva kafa, Brunvand traži malo kanapa; zna jednu igru koju bi voleo da pokaže deci —

Saterivanje stanovništva u fabričku disciplinu i poštovanje sata bili su recept za trijumf dominacije na radnom mestu. Industrijalizacija je predstavljala upečatljiv istorijski razvoj, koji je najavio preko potreban napredak u pripitomljavanju. Pokazalo se da je to teško postići i da je podrazumevalo decenije duge borbe. Fabrički entuzijasta Endru Jur, koga Karl Marks često citira, priznao je da je skoro nemoguće pretvoriti osobe koje su prešle pubertetetski uzrast u radnike na mehaničkim razbojima.¹⁴ Najraniji fabrički tkači bili su deca i žene, za koje se smatralo da su manje tvrdoglavi od muškaraca. Vrlo brzo tome se pridružila i bitka protiv Mašine. Godine 1792, na primer, gnevni ručni tkači spalili su Grimšovu fabriku u Mančesteru (Robert Grimshaw), u kojoj su se nalazili novi Katrajtovi mehanički razboji.

Široko rasprostranjeni luditski ustanci, između 1800. i 1820, uživali su ogromnu društvenu podršku. S antifabričkim tkačima u svom jezgru, pokret je verovatno dostigao vrhunac 1811–1812. Maljevi i baklje obilato su se koristili, a vlasti su bile ometane „gotovo jednoglasnom naklonošću prema luditima“.¹⁵ Kako se druga decenija veka bližila kraju, tako je kopnela i sreća ručnih tkača; usledila je duboka preventivna akcija. U Lankaširu je tokom 1826. bilo još nekoliko dana s masovnijim uništavanjem razboja, ali industrijalizacija je očigledno pobeđivala.

„Pobunu protiv kotlova“ (Plug Riots) 1842. vodile su razbijačke grupe koje su lomile ventile parnih kotlova i tako ih izbacivale iz upotrebe. Ručni tkači su se držali sve do pedesetih godina i kasnije. Ali pritisak se povećavao; pad životnog stan-

¹⁴ Andrew Ure, *The Philosophy of Manufactures*, London, C. Knight, 1835, str. 15.

¹⁵ Richard K. Fleischman, Jr., *Conditions of Life among the Cotton Workers of Southeastern Lancashire, 1780–1850*, New York, Garland Publishing, Inc., 1985, str. 61.

darda bio je neumoljiv i dramatičan. Marks i Engels su se uzdali u propast ručnih tkača i pozivali na kraj otporu proletarijaza.¹⁶ Dugo povlačenje tkača nameće pitanje zašto je toliko ljudi tako dugo radije biralo mizerno siromaštvo. Njihova posvećenost nezavisnom načinu života očigledno je bila veoma duboko ukorenjena. U pitanju je bilo bogatstvo društvenih veza. Kao i njihove irske kolege, kada bi muškarci završili svoje poslove, sedeli bi i preli vunu za tkalje, razmenjivali najnovije vesti, pevali, pričali priče. Izabrali su autonomiju i nastojali da odbrane porodicu i zajednicu. „Tako je izdahnula jedna vrsta industrije“, pisao je istoričar mehaničkog razboja Ričard Marsden (Richard Marsden), „daleko živopisnija od svoje naslednice.“¹⁷

Otpor tkača nije počeo sa luditima. Godine 265. n. e., galski tkači iz Arasa stupili su u štrajk protiv okupatorskih Rimljana i ugrozili njihove zaliha tekstila. Tkači iz Arasa su štrajkovali mnogo puta, naročito 1578. Tkači su bili među najmilitantnijim radnicima u srednjem veku, naročito u Flandriji, i vrlo često su se opirali novom tehnološkom razvoju.¹⁸

Tokom šezdesetih i sedamdesetih godina XVIII veka, spontani bojkot britanskog tekstila u kolonijalnoj Novoj Engleskoj doveo je do toga da tkanje i nošenje domaće tkanine postanu oružje protiv vladavine Londona. Domaće „sukno“ („homes-

¹⁶ Sve u ime „istorijske nužnosti“, odnosno „razvoja materijalne osnove“, kao obaveznog preduslova komunizma; videti najpoznatiji primer, prvi deo *Komunističkog manifesta* iz 1848. Proletarijacija seljaka i malih zanatlija bila je, priznaju autori, okrutna, ali istorijski nužan proces, jer je, po njima, samo tako mogao nastati onaj ključni „revolucionarni činilac“ – masovna, skoncentrisana, „osvešćena“ i militantna „radnička klasa“. (AG)

¹⁷ Navedeno u Bythell, *op. cit.*, str. 267.

¹⁸ Videti, na primer, N. B. Harte and K. G. Ponting, eds., *Cloth and Clothing in Medieval Europe*, London, Heinemann Educational Books, 1983, str. 108; David Nicholas, *Medieval Flanders*, New York, Longman, 1992, str. 277.

Jedno veče u dobro istkanoj kulturi (Navaho)

Bar Tolken, *Dinamika folklora* (1979), odlomak

IZVOĐENJE NA LICU MESTA

Sledeća anegdota o događaju pripovedanju kod Navahoa usredsređena je na ljude i na to kako su uradili to što su uradili, na njihove ideje o tome šta se dogodilo, na njihove razloge, kako su ušli u događaj i kako su celu interakciju videla trojica posetilaca koji nisu Navahoi. Kasnija poglavlja (knjige *Dinamika folklora*) fokusiraju se na sastavne elemente samih događaja; očigledno je da se u stvarnosti događaji, kao dinamične predstave, i ljudi, kao dinamični učesnici, ne mogu razdvojiti.

KONTEKST

Pozadina: Trojica folklorista – Bar Tolken, Jan Brunvand i Džon Vilson Foster – stigli su u dom Navahoa posle duge vožnje. Tolken je već poznat porodici; druga dvojica su zainteresovani posmatrači.

Okruženje: Mala drvena kuća u pustinjskom gradiću u južnoj Juti, severno od rezervata Navahoa. Stanovnici kuće su Navahoi, koji su se iselili iz rezervata zbog teških vremena. Deca idu u državnu školu, ali njihovi roditelji pokušavaju da kod kuće sačuvaju tradicionalni način života. Kod kuće svi govore na jeziku Navahoa; roditelji koriste svega nekoliko engleskih reči.

deo strukture i tenzija u društvu izvuče iz ispitivanja formalnih elemenata njegove muzike.

U istoriji tkanja nema ničeg magičnog ili transcendentnog, u njoj nema nekog radikalnog jezgra koje bi nam moglo poslužiti kao trijumfalno oružje u borbi protiv dominacije. Ali danas, u stanju sve veće nesposobnosti i obesnaženosti, od tkača i tkalja sigurno možemo naučiti nešto o autonomiji i otporu. Ovaj le-timični pregled skreće pažnju na neke od implikacija njihovih borbi. Iz njihove materijalne inspiracije možemo saznati nešto o onome što nam je potrebno za našu primitivnu budućnost.²⁷

2021.

²⁷ Više o „primitivnoj budućnosti“, u John Zerzan, *Future Primitive Revisited*, Port Townsend, WA, Feral House, 2012.

pun“), zapravo je bilo fino tkano i često šareno platno, a ne bezlična ili grubo izrađena vrsta tkanine.

Tridesetih godina XX veka, Gandi je predvodio oslanjanje na ručno pređenje i tkanje, kako bi lišio Britaniju njenog velikog izvoza tekstila na indijski potkontinent.

Na američkom jugozapadu, starosedeoci su pleli korpe i sandale metodom dvostrukog upređanja, bez korišćenja razboja. Taj pristup tkanjem prstima mnogo je fleksibilniji: šav i boja mogu da variraju u bilo kom trenutku. Najraniji stanovnici jugozapada živeli su u malim, pokretnim grupama, i sa sobom sigurno nisu nosili razboje. Za sve svoje potrebe oslanjali su se na život oko sebe – naročito, u sve većoj meri, na divlji pamuk za dobijanje tkanine.

S pripitomljavanjem pamuka, koje počinje oko 900. godine n. e., pojavile su se naprave slične razboju, koje su polako postajale sve složenije. Složeno društvo znači složeniju tehnologiju.¹⁹ Ali tkanje ostaje veza s tradicionalnim načinom života, vitalna veza u očuvanju odnosa uzajamnosti između domorodaca i njihovih pustinjskih postojbina.

Slično sudbini engleskih ručnih tkača, Ketii Makloski ukazuje da su od XIX nadalje, „Navahoi, što su više tkali, postajali sve siromašniji“.²⁰

Zašto su Navaho žene nastavile s ručnim tkanjem, u sve gorim uslovima, što je podrazumevalo i otpor tehnološkim inovacijama? Izabrale su da ne proizvode standardizovane, dekontekstualizovane tkanine i nisu pridavale vrednost „efikasnosti“ koja štedi vreme. Sukob perspektiva je očigledan.

I samo društvo je itkano, kao i sve drugo što su tkalje oduvek tkale i nastavljaju da tkaju. Veza je duboka, s mnogo

¹⁹ Lynn S. Teague, *Textiles in Southwestern Prehistory*, Albuquerque, University of New Mexico Press, 1998, str. 9, 63, 169.

²⁰ Kathy M'Closkey, *Swept Under the Rug: A Hidden History of Navajo Weaving*, Albuquerque, University of New Mexico Press, 2002, str. 246.

Na Glee Nona Ba (Peacemaker), tkalja iz naroda Navaho, ovde u Palm Springsu, Kalifornija, oko 1925.

varijacija. U himalajskom Ladakhu, „čak i u selima u kojima žene ne tkaju, kaže se kako žene ispredaju niti koje drže na okupu celo tkanje društvenog života“.²¹ Tkalje iz naroda Dorze u Etiopiji, još netaknute masovnim tržištem i modnim trendovima, kreiraju tradicionalne ručno izrađene tkanine za svakodnevni život uz pomoć vrlo jednostavnih alata.²² Beduinski Arapi, s njihovom legendarnom velikodušnošću i samopouzdanjem, u stalnom su pokretu i zato takođe tkaju s vrlo svedenom opremom. U Gvatemali, autohtone Maje su se suprotstavili pritiscima promena i vojnim napadima, naoružani, između ostalog, i tradicionalnim tkaninama.²³ Narod T'boli sa Filipina, drži se starih običaja i zajednice preko tkanja, s njegovom duhovnom i urođenički orijentisanom osnovom.²⁴ Maori s Novog Zelanda dele mnoge tehnike ručnog tkanja s domorodačkim kulturama iz drugih delova sveta, ali pokazuju naglasak na ratu i hijerarhiji.²⁵

Kao što Lin Tig ističe u vezi s nekim dekorativnim tkaninama iz pozne preistorijske Severne Amerike, u njihovim vremenskim i prostornim prikazima može se videti „razvoj hijerarhijski organizovanog društva i specijalizovanih ritualnih funkcija“.²⁶ Na sličan način, Teodor Adorno je mogao da veći

²¹ Monisha Ahmed, *Living Fabric: Weaving Among the Nomads of Ladakh Himalaya*, Trumbull, CT, Weatherhill, 2002, str. 100.

²² Lucie Mathiszig, „The Dorze Weavers of Ethiopia“, *Textile*, 24. VIII 2015, str. 180–187.

²³ Deborah Chandler and Teresa Cordon, *Traditional Weavers of Guatemala: Their Stories, Their Lives*, Loveland, CO, Thrums Books, 2015.

²⁴ Maria Elena P. Paterno, et al., *Dreamweavers*, Makati City, Philippines, The Bookmark, 2001.

²⁵ Julie Paama-Pengelly, *Maori Art and Design: Weaving, Painting, Carving and Architecture*, Auckland, NZ, New Holland, 2010, e. g., str. 18.

²⁶ Teague, *op. cit.*, str. 188.